

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaki lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XII. évfolyam 5. (116.) szám

2008. január-február

Rozsnyai Ervin:

Népszavazás vagy átverés?

Tisztelt Olvasók, szíves engedelmmükkel fölteszek Önöknek egy kérdést: akarnak-e fizetni olyan szolgáltatásokért, amelyek régebben állampolgári jogon, ingyen illették meg Önöket? Nos? Csöndet, csöndet, mik ezek a bekiabálások! Hogy vonuljak a kérdéssel az elme-gyógyintézetbe? Ne már, majd bolond lesznek kórházi napidíjat fizetni.

Azt hiszem, nem volt még népszavazás, ahol a szavazók véleménye oly mértékben borítékolható lett volna, mint most. Jó okkal kényszerítette ki a Fidesz éppen a szóban forgó kérdésekben ezt az ostoba és költséges cirkuszt.

Folyik mindkét részről a kampány az adófizetők pénzén, a mi pénzünkön. A „szocialisták” kicsit későn kaptak észbe, aminek – azt hiszem – egyszerű a magyarázata. Ha ugyanis nem ment el a józan eszük, akkor tudniuk kell, vagy legalábbis érezniük a lelkük mélyén (ha van), hogy amit „reform” néven emlegetnek, az semmi egyéb, mint a munkaerő árának leszorítása. Ezt ugyan nem mondják ki, de azért mindenesetre megindokolják: nem térhetünk ki a versenyképesség követelményei elől.

Versenyképesség. Kié vagy mié, kérdem tisztelettel: a magyar iparé? Ugyan, hol van az már! A multié: az ő arany áldozati oltárán helyezi el kormányunk a maga nem éppen tömjéntől szagló „reformjait”. A multi a mi urunk és parancsolónk, kezében vagyunk, szépen állnánk, ha méltatlanná lennénk rá, hogy gyarmatosítson bennünket.

A kormány persze nem állhat elő azal, hogy a multik diktátumát hajtja végre (bár – nem kétlem – őszinte szívvel, belső meggyőződésből teszi), ezért késett oly soká „reform”politikájának tömegpropagandájával. Mert mit is mondhatna a lakosságnak? „Volt egyszer egy állam, voltak annak az államnak vállalatai, befizették azok a vállalatok a járulékokat, és az állami újraelosztás fenn tud-

ta tartani az egészségügyet és a felsőoktatást. Most viszont, amikor a multi egyetlen fillért sem hajlandó engedni az adókedvezményeiből, az adócsalás pedig úgyszólván a nemzeti önérzet kellékévé lett, mi az ördögből tartuk fenn mindezt? Vagy ti fogtok fizetni, fiúk-lányok, vagy összeomlik a szolgáltatás. Nosza örvendjen a ti szívetek, hogy sikerült eltakarítani azt az ocsmány paternalista államot, és megtanulhatjátok végre, hol lakik a magyarok iste... izé, megtanulhatjátok, micsoda pompás találmány az öngondoskodás!”

Miután a kormány maga ellen bősztette „reformjaival” a lakosságot, és dilettánsra valló gikszereivel (amilyen például az alapjainak kiásása előtt máris romhalmazzá lett kormányzati negyed) még tett is rá jó pár lapáttal – egyszóval, miután a kormány nem győzi feladni az ultramagas labdákat Viktoréknak, fölcserélődnek a szerepek, és a szociális érzékenység képviselője, amely hagyományosan a baloldali tiszte volt, átkerül jobbra és széljebb. Például: amíg a kormányoldal égre-földre esküdjözik, hogy a magántőke bevonása nyomán mennyire felvirul majd az egészségbiztosítás (gondolom, legalább annyira, mint a kórházi ellátás attól, hogy kevesebb a kórház és az orvos), fideszék mélységes erkölcsi felháborodással kijelentik, hogy az a megátalkodott tőke soha nem akar mást, mint profitot és még több profitot, következésképpen minél olcsóbb ellátásra fog törekedni, aminek majd a szegény betegek isszák meg a levét. Én pedig, tapasztalataim és a külföldi biztosítási rendszerekről szerzett információim alapján, kénytelen vagyok egyetérteni a Fidesz érveivel – kiváltképpen, ha meghallgatom a „reformok” mellett szóló, nemegyszer szármalmasan együgyű kormánygáti érveket.

De ülhetek-e egy csónakban a hirtelesen antikapitalistává vedlett Fidesszel?

Még ha a szavak első hallásra igaznak tűnnének is, *a hiteltelen igazság nem igazság*. Székházasék, Kaya Ibrahimék, Ezüsthajók – ők volnának a jogszerűség és a közéleti erkölcs bajnokai? A magyarárdás Jobbik önkormányzati szövetségesei, az árpádsávossokkal együtt gyülekezők, a Kossuth-térieket gyűjtő szónoklatokkal lelkesítő stb. stb. – ők volnának a demokrácia gáncs nélküli lovagjai? Nem inkább arról van szó, hogy egy hatalommániás csoport gátlástalan szociális szólammal igyekszik saját szekerébe fogni a tömegek általános elégedetlenségét, és utat törni a hatalomhoz?

Nem a 300 forintos vizitdíj a tétje ennek a népszavazásnak, hanem az, hogy sikerül-e fideszéknek és kapcsolt részeiknek kibillenteni a talajvesztett kormányt, és magukhoz ragadni a hatalmat.

Sajnos, még elvtársaink közül sem veszi észre mindenki ezt a napnál világosabb tényt, és abban a hiszemben, hogy a kormány antiszociális „reformjai” ellen szavaz, támogatni készül szavazatával a Fideszt és kapcsolt részeit. Hát persze: melyikünknek ne nyílna ki zsebében a bicska annak láttán, hogy kettészakadt társadalmunkban, ahol folyamatosan nő az egyenlőtlenség a felső és az alsó osztályok között, a kormány ismét az alsók nyaka közé csördít? De ez a nyilvánvaló gyalázatosság nem mentesít bennünket attól a kötelezettségtől, hogy megpróbáljunk messzebbre látni az orrunknál.

Tegyük fel például, hogy bukik a kormány: mi lesz azután? Kies hazánkban egyre lendületesebben nyomul előre a fasizmus; nos, ha jön az új kormány, lefekeződik majd ez a folyamat, vagy éppenséggel felgyorsul? Bárcsak semmi ne volna nehezebb, mint válaszolni erre a kérdésre.

Nem a vizitdíj 300 forintja a tét, hanem a fasizmus. Elvtársaink valaha tudták, hogy a burzsoázia uralmának két alapformája van: a polgári-demokratikus

diktatúra és a nyílt fasiszta diktatúra; tudták, hogy vannak időszakok a történelemben, amikor döntő stratégiai kérdéssé válik, hogy a kettő közül melyik kerekedik felül, a kommunistáknak pedig elemi kötelességük megtenni minden tőlük telhetőt a polgári demokrácia védelmében. Ez az alapigazság, amelyet Dimitrov már 1935-ben megfogalmazott, a marxizmus egyszeregyének részévé lett. Lehetséges, hogy a mai bomlásban az egyszeregyet is elfelejtjük?

Papírforma szerint a népszavazást nagy számszerű fölényrel meg fogják nyerni azok, akik kierőszakolták. Győ-

zelmük óhatatlanul erős jobboldali előretörést hozna. Mit tehetünk ellene? Hogyan szavazzunk? A vizitdíj stb. mellett természetesen nem szavazhatunk. Ha viszont ellene szavazunk, akaratlanul is fideszek szekerét toljuk: pusztán részvételünkkel hozzájárulunk a szavazás érvényességéhez, vagyis Viktorék győzelméhez. Egyetlen ésszerű magatartás, ha *nem megyünk el szavazni*, előmozdítva ezzel, hogy a szavazás érvénytelen legyen. *Az érvénytelenség az egyetlen esély a Fidesznek és kapcsolt részeinek feltartóztatására.*

MIÉRT NEM SZABAD ELMENNI SZAVAZNI?

(Olvasói levél)

Az egészségügyi ellátást régebben nemcsak a szocializmusnak nevezett átmeneti társadalmakban sorolták az állampolgári jogokhoz, de az ún. „jóléti államokban” is kivonták bizonyos fokig az egyéni haszonszerzés eszköztárából. Többek közt így kívánták ellensúlyozni az átmeneti társadalmak szociális vívmányainak vonzerejét. E társadalmak bukása után azonban a tőke haladéktalanul hozzáállott a „jóléti állam” lebontásához: a szociális kiadások immár fölösleges terhet jelentenek számára, akadályt a globális versenyképesség útjában. *Létkérdése* a tőkének a versenyképesség: ennek jegyében szorítja le kíméletlenül a munkaerő értékét és árát, ebbe a folyamatba illeszkedik törvénytörően az egészségügy privatizálása is.

Magyarországon az egészségügy privatizálását még a Fidesz-kormányzás idején Mikola István, „a nemzet orvosa” kezdeményezte. Igaz, ő az orvosok által törtenő, következképpen az MSZP-SZDSZ elképzelésnél kevésbé látható és tapintható, de a társadalomra, annak egészségi állapotára és egyensúlyára nézve szemernyivel sem kevésbé veszélyes módon akarta/akarja az elkülönült magánérdek martalékává tenni egészségünket.

A Fidesz tehát *nem az egészségügy privatizálása ellen van, csupán saját hatalmi érdekeit követi*. A Fidesz nem akarja és nem is tudja megállítani a tőke ámfutását, azt a történelmileg szükségszerű, és a termelőeszközök magántulajdonán alapuló társadalmakban elkerülhetetlen folyamatot, amely a 80-as évek vége óta erősödött fel. Ezt a folyamatot csak a munkásosztály (a munkaserejüket napról napra eladni kényszerülő, ennek hiányában nyomorba süllyedő emberek) szer-

vezett ellenállása képes megtörni, mégpedig nemzetközi, globális összefogással. A Fidesz egészségügyi privatizációval kapcsolatos kampánya csupán megtevesztés.

A tőke neoliberális, nem rasszista, nem idegengyűlölő, a kormányzás polgári-demokratikus eszközeit előnyben részesítő „bal” szárnya csap most össze a szélsőjobboldalt megtűró, azzal burkoltan és egyre nyíltabban összejátszó „jobb” szárnyával. Nem mindegy, hogy melyik kerül ki e harcából győztesen, még ha a munkásosztály számára a korlátlanul érvényesülő tőkeérdek mindenképpen növekvő elnyomással jár is. Hiszen nem mindegy, hogy ez az elnyomás milyen fokú! Súlyos felelőtlenség, a munkásosztállyal szembeni árulás volna egséges és egynemű halmazként feltüntetni korunk uralkodó osztályát. Mintha nem lenne különbség a tőke „nyílt, terrorista” és „polgári demokratikus” diktatúrája között!

Az ellenségem ellensége nem feltétlenül az én barátom. Aki ma Magyarországon elmegy az egészségügyi privatizáció elleni népszavazásra, az, legyen bármilyen elkötelezett a világproletáriátus ügye mellett, a tőke diktatúráját támogatja. Ha a privatizáció mellett szavaz – világos, hogy miért. Ha pedig ellene, akkor azért, mert a tőke jobboldali, diktatórikus szárnyát támogatja annak viszonylag demokratikusabb szárnyával szemben.

A tét tehát a következő: lejáratni a tőke demokratikusabb szárnyát, s ezzel lökni egyet a diktatórikusabb szárny hatalom felé igyekvő szekerén, vagy kezünket harapdálva otthon maradni, mert még mindig ez a kisebbik rossz.

Jenei András

Tanácsalanságaim

Felmentették első fokon Budaházyt. A diadalmas fiatalembert árpádsávós zászlók alatt ünnepelték a nyilvános tárgyaláson nagy számban megjelent szittyá honfiak. A „Népszabadság” tudósítása szerint az ítélet szóbeli indokolása leszögezte, hogy demokratikus társadalmakban nélkülözhetetlen a tolerancia, a nyitott gondolkodás; majd idézett Budaházy írásából néhány érdekes kitélt. Az ifjú szerző kifejtette például, milyen gyönyörű, amikor kövekkel és Molotov-koktélokkal támadnak a tüntetők a rohamrendőrökre; ez utóbbiak – úgymond – „takarodjanak, ha élve meg akarják úszni”.

Mint a jogban járattan egyén – mit járattan, úgy is mondhatnám, hatökör –, én már akkor is értetlenkedtem, amikor Budaházyt az Erzsébet-híd lezárásáért, amely jó néhány órán át csaknem megbénította a főváros forgalmát, 50 000 forintos bírsággal sújtották. Hogyan számították ki ezt az összeget? Miért pont ennyi jött ki, és nem 52 000, vagy 48 000? Mit gondolhatott magában az ítélet súlya alatt görnyedező elítélt? Hogy ennyit a bolondnak is megér? Most meg a „nyitott gondolkodás” fogalma ütött szeget a fejembe. Meddig lehet nyitott a gondolkodás, és hol kell becsukódnia? Ha például valaki vörös csillagot tűz ki, vagy eltér a véleménye egyik-másik történelmi esemény megítélésében a hivatalostól, akkor a zéró tolerancia jegyében be kell csukni előtte a gondolkodást? Esetleg őt magát is?

Hiába, hatökör vagyok a jogban. Ha például olyasmit hallanék, hogy egy háborús bűnösnek elítélt csendőrt rehabilitálni kell, mert a korabeli jogszabályok szerint járt el, más személyeket viszont el kell ítélni mint háborús bűnösöket, mert a korukbeli jogszabályok szerint jártak el, akkor bizony kapkodnám a fejemet. Vagy ilyesmi nem is fordulhat elő?

Azt hiszem, szükségem lenne valamiféle ismeretterjesztő előadásra. Ha nem is olyanra, mint annak idején Szabó Alberté volt, aki Szálasi hadparancsának nyilvános felolvasásával nem fasiszta propagandát folytatott, megsértve a párizsi békeszerződést, hanem – hivatalos minősítés szerint – ismeretterjesztést végzett.

Rozsnyai Ervin

Szenzáció és valóság

(A közelmúltban jelent meg a Népszabadságban Artner Annamária írása a Blaha Lujza téri késelő kisfiú esetének felháborító közéleti reakciójáról. Az alábbiakban közöljük Horák Magda hasonló felfogású cikkét, amelyet lapunk számára írt.)

Tízéves rablófőnök Krisztián. Késelő roma gyerek a Blaha Lujza téren. Százhusz centi tömény erőszak. Maugli szülei. Ezért utáljuk a cigányokat. Cigánybűnözés stb. Összesen egy videó szól a média szerepéről: A Blaha Lujza téri késelő és a média. (Valamennyi videót lásd a www.youtube.com honlapon.)

A méreg szétszóródott: legfőbb gondunk az, hogy hány éves kortól lehessen büntetni gyermekeket. Persze a mások gyerekét, lehetőleg a cigányokét. Mindenkinek van véleménye, a mindmegannyi feddhetetlen polgárnak – legtöbbszörük-től elszörnyedek.

A Krisztiánnal készített első videót látva, számomra egyértelművé vált, hogy hamarosan komolyabb következményei lesznek a „szerepeltetésének”. Mert a gyerek szerepet játszott, sőt rájátszott. Énekelt, táncolt, ordenáré volt, produkálta magát. Azzal dicsekedett, hogy nyáron ő volt a főnök a Városligetben – *fürdőitünk a tóban és játszottunk!* Közben azt is elmondta, hogy miért szökött meg az intézetből: – *Vertek a nagyobbak minket, ...a kajánkat is elvették.* És beszélt a szeretetről is. De mindegyre, a lényegre már senki sem figyel, ha egyszer eldöntöttük: Krisztián egy szörnyeteg.

Krisztián „szörnyeteg”, mert sajnos rájött, kénytelen volt rájönni, hogy a felnőtt társadalomban minek van értéke: *pénznek, telefonnak, aranyknak.* Tehát ezeket kell megszereznie, ha kell, erőszakkal, ahhoz, hogy megéljen, és ő is birtokolhassa azt, amit más. Mi tagadás, nagyjából el is nézték neki ezt mindaddig, amíg elő nem vette a kését, és nem szúrt – mert másként nem tudta megszerezni azt, amit akart. Tette egyáltalán nem újdonság, nem ismeretlen, nem egyedi sehol a világon, és nincs kapcsolatban származásával sem; annál inkább a nyomorral, a munkanélküliséggel, az illetékesek nemtörődömségével – jöllehet előfordult már ilyen jómódú családoknál is.

Krisztiánra és a hozzá hasonlókra csak akkor figyelnek fel, ha már olyasvalamit követnek el, amit érdemesnek tart a média feltálatni. Ami már izgalmat keltő életmódban részesítheti a tisztességes polgárokat, és aktivitásra serkenti a gyermek- és ifjúságvédelmet ellátó illetékeseket, vég nélküli nyilatkozatra a pszichológusokat. Nem megelőz, nem segít rajtuk, hanem kibúvókat keresve magára hagyja a bajban lévő kiskorút, megvárja, míg elköveti a bűncselekményt.

Émile Ajar Előttem az élet c. regénye jut az eszembe. A gyermeki éleslátás, ártatlan obszcenitás, és nem utolsósorban a minket körülvevő világ. Mert ahogy a regény főszereplője meséli, amikor a meghalt Rosa mama bomló holtteste mellett megtalálták őt, mert megnézték, honnan jön a bűz ...*elkezdtek ordítani, hogy*

segítség, micsoda borzalom, de korábban eszükbe se jutott, hogy ordítsanak, mert az életnek nincs szaga.

*

Az 1970-es években egy leánynevelő intézetben dolgoztam. Többek között a makarenkói *Új ember kovácsa* és a *Tanár úrnak szeretettel* című film (főszerepében Sidney Poitier, az afroamerikai színész) hatására fogott el a vágy, hogy bűnöző gyerekekkel foglalkozzam. Eszembe sem jutott, hogy lelkesedésemnek gyorsan vége szakadhat, és ezt nem a lányok, hanem az intézet nevelőgárdája fogja okozni.

A gyerekekkel könnyen mentek a dolgok. Bár egy ideig jómagam is félttem egyiktől- másiktól (ezek a 14–18 éves lányok kegyetlenül bántak el néhány nevelővel, és – mint később bebizonyosodott – sokszor okkal), hamar rájöttem, féltelmem feloldásához a humor, a szeretet és a bizalom a legcélravezetőbb.

Rövid intézeti pályafutásom alatt, a „bűnöző” gyerekek között ébredtem rá – bármily furcsa –, hogy sokszor milyen hazug, képmutató a felnőtt társadalom, és ennek a viselkedésnek milyen hatása van az egyénre. És ott tapasztaltam meg, mennyi bűnt követünk el a sokszor nagyon tehetséges, de sokkal több szeretetre és törődésre vágyó gyermekek ellen azzal, ahogy az intézetben bánunk velük, azzal, hogy ha már a pedagógus csődöt mondott a nevelési módszerével, börtönbe küldjük, de legfőképpen azzal, hogy kezdettől fogva megrögzött bűnözőként bánunk velük.

Horák Magda

Tóth Zsolt:

Új munkásosztály*

A munkásosztály fejlődéstörténete dióhéjban

A polgári társadalomtudományok divatos tétele szerint nem beszélhetünk már osztályviszonyokról, a munkásosztály többé nem a társadalmi változások alanya. A tézis a baloldalon is komoly hatást gyakorol, s megkérdőjelezi a marxista elméleti alapokat. Az állítás alátámasztására hivatott elemzések a munka ipari jellegének eltűnésére, a szolgáltatások előretörésére, a munkásosztály emancipációjára, a középosztályosodás jelenségére stb. hivatkoznak. A szociológiai áttrendeződés azonban önmagában semmiképpen sem utalhat az osztályviszonyok alapvető megváltozására.

A munkásosztályhoz tartozás alapvető kritériuma nem a nagyiparban végzett fi-

zikai munka, hanem a megélhetési kényszerből végzett bér munka. A marxizmus meghatározó írásai azonban a „nagyipari” proletariátus megerősödésének korszakában születtek, s a marxista klasszikusok nem láthatták előre, hogy a munkásosztály fejlődéstörténete a későbbiekben milyen fejlődési szakaszokat ír majd le.

A kapitalizmus korai korszaka után az ipari munka összetett, felelősségteljes és egymásra utalt munkavégzést igényelt; az egy helyen tömörülő, nagyszámú, gazdaságilag bizonytalan helyzetben lévő és a parlamentárius politikából kizárt munkások törvényszerűen csak az önszerveződésben bízhattak.

A kor *professzionális* munkásai, a magasan képzett gyári szakemberek ezért meghatározó szerepet játszottak a szakszervezeti harcban és a proletárforradalmakban.

A tőkés termelés átalakulása azonban újabb, a korábbiaknál képzetlenebb, kispolgári-paraszti mentalitású tömegeket tett gyári munkássá, s az 1920-as évektől kezdve, az elbukott forradalmakból tanulva, a tőke mindent megtett, hogy az új munkásrétegeket elvágja a forradalmi élcsapatától. A demokratikus engedmények, a munkásság vezetőkinek korrumpálása, a szakszervezeti mozgalmak megosztása, a nyílt erőszak és a fasizmus támogatása egyaránt megjelent a tőke esz-

köztárban. A gazdasági világválság után a szociális viszonyok javítása is egyre hangsúlyosabb lett, s a média is új szerepkörökhöz jutott az ideológiai ellentámadásban.

A munkásosztály azonban a munkafolyamatok megváltozása miatt is átalakult. Az ipari termelés új formái honosodtak meg, a fordista-taylorista üzemszervezés ritkábban igényelt magas szak tudást, a munkahelyi egymásrautaltság és szolidaritás csökkent. A professzionális munkások helyére egyre inkább a *tömegmunkások* léptek.

A viszonyok alapvető átalakulása miatt az első világháború utáni radikalizmus visszaszorult. A nyugati baloldal – néhány kivételes időszak és irányzat ellenére – mérsékelt politikára kényszerült. Az európai munkásosztály egysége, öntudata a fogyasztói és jóléti társadalom körülményei között bomlani kezdett.

Európa *tervező államai* a '70-es évek végétől reakciós fordulat hatása alá kerültek. A reaganizmus és a thatcherizmus monetarista gazdaságpolitikát folytatott, leszorította a béreket, szétverte a szakszervezeteket. A nagyvállalatok eközben rugalmassá alakították termelésüket, a szolgáltatások felé fordultak, földrajzilag mobilakká váltak. A csúcstechnológia és az informatizáció segítségével sikerült a munkásosztály egykori bástyáit szétszabdálni, egyes ágazatokban a munkaerő-igényt csökkenteni, a munkát kisebb üzemegységekben, lehetőleg olcsó és könnyen irányítható munkásokat alkalmazva, újraszervezni. Az informatizáció a munkahelyi kontroll és a szegregáció új formáit honosította meg, az irodai munka termelékenység-növekedése egyben a relatív kizsákmányolást is megnövelte.

A munkásosztály és a munkásmozgalmak korábbi válsága kiteljesedett, amit a Keleten bekövetkező burzsoá fordulat tovább erősített.

A munkásosztály dezintegrációja azonban nem jelenti a munkásosztály el-tűnését, napjainkban a korábbinál nagyobb, de egyben szétszabdaltabb munkásosztály van kialakulóban.

A munkásosztály új típusa

A hagyományos ipari munka termelékenység-növekedése és relatív visszaszorulása a közvetlen alárendeltség új, igen összetett rendszerét eredményezi. A tudományos és technológiai szférában zajló nem-termelő munka és az ipari tevékenységhez kapcsolódó tevékenységek – marketing, kereskedelem, pénzügyek stb. – egyre nagyobb súlyt képviselnek, s

egyre inkább összefonódnak a hagyományos termeléssel.

A gyár, mint a kizsákmányolás elsődleges terepe, átadja helyét a tőke új szervezeti formájának, a burjánzó hálózati csomópontok rendszerének.

A munkásosztály új fejlődési szakaszát az *információmunkás* kialakulása jellemzi, ami ebből az új „gyári” környezetből vezethető le. Mivel a *nem-termelő (improduktív) munka* összefonódik a *termelő (produktív) munkával*, a nem-termelő munkát végzők is egyre inkább a munkásosztály részévé válnak. Az új információmunkások egyre inkább „intellektuális” munkát végeznek, kommunikációs és szervező tevékenységet látnak el, döntően a terciér szektorban.

Marx az értéket nem termelő munkát gyakran igen éles szavakkal jellemezte. Azonban kérdéses, hogy ma a szolgáltatások többségét tekinthetjük-e az improduktív munka eredményének.

A szolgáltatások jelentős része a termelő (ipari) munkához, tehát az értéktelítő folyamatokhoz kapcsolódik. Lényegében a termelő munka sohasem látott *növekedésének* vagyunk szemtanúi. A szocializmus közgazdasági irodalmában ezeket a tevékenységeket *anyagi jellegű szolgáltatásoknak* nevezték, és a termelő munka részeként kezelték, de a nem termelő munka által nyújtott szolgáltatások nagy részét is hasznosnak tekintették. Az akkoriban elterjedt magyarázat

szerint a nem anyagi szolgáltatásokban dolgozók munkáját a termelő munka többletermékéből fedezik. Közvetve azonban ez utóbbiak is hozzájárulnak a termelékenység növekedéséhez, munkájuk tehát közvetve anyagi jellegű. Ráadásul, a nemzetközi tőke egyre inkább ezeket az ágazatokat is bevonja a tőkés termelésbe, s aligha állíthatjuk értéktöbbletet termelő ágazatokról, hogy nem produktívak.

Kétségtelen, hogy a szolgáltatások jelentős része kényszerűségből jön létre, vagy az uralkodó osztály időtöltéseire és hazugságaihoz kapcsolódik. Azonban a munka specializációjának növekedése és általában a gazdasági-társadalmi fejlődés mára a munkásosztály tömegei számára tette elérhetővé a korábban keveseknek fenntartott szolgáltatásokat. A termelő és nem-termelő munka tehát nehezen definiálható kategóriák, határaik igen képlékenyek.

A mai munkavállaló tömegek a munkavégzés jellegétől függetlenül a munkásosztály tagjai, a baloldal feladata körükben elsősorban az osztálytudat kialakítása, amely a kapitalista társadalom meghaladásának egyik legfontosabb, de az új munkásrétegek megosztottsága és a médiakörnyezet tudatformáló szerepe miatt egyik legnehezebben megvalósítható előfeltétele.

* Előzetes vázlat a témáról rendezendő műhelyvitához

Sose hull le...

Rozsnyai Ervin előadása az Októberi Forradalom 90. évfordulója alkalmából, a Marx Károly Társaság és a Május 1. Társaság közös ünnepi konferenciáján.

„Sose hull le...” – írta a költő, mindnyájan ismerjük ezt a jövendölését.

Csak hogy a szóban forgó csillag nem olyan, mint a többi, nem rögzítik az égboltozatra a fizika törvényei. Addig van a magasban, amíg odafenn tartjuk.

Nekünk kellett volna megtartanunk, ezt a megbízatást kaptuk a történelemtől. De a csillag lehullott, mert méltatlanok voltunk hozzá, és alkalmatlanok és a feladatra. Ezért november 7-e a mi számunkra egyszerre ünnepnap, az eddigi történelem legnagyobb forradalmának ünnepe, de a szegény napja is, amiért a gondjainkra bízott történelmi örökséget nem tudtuk megóvni.

Vesztes helyzetek persze máskor is voltak. Igaz, a vereség sohasem volt olyan mértékű, mint most, de klasszikusainknak a vereségekből leszűrte következtetései a jelenlegi katasztrófára is érvénye-

sek. Az 1848-as német polgári forradalom veresége után Engels így írt: „Ha levettek bennünket, nem tehetünk egyebet, mint hogy újból előről kezdjük.” Engels azt is megjegyezte, hogy mi az, amivel kezdenünk kell. A forradalmi szünet „szerecsére időt ad nekünk valami nagyon fontos munkára: az okok vizsgálatára.” Az okokat pedig „nem egyes vezetők véletlen törekvéseiben, képességeiben, hibáiban kell keresnünk”, hanem az adott kor, nemzet, ország vagy országcsoport „általános társadalmi helyzetében és életfeltételeiben”. „Ha az ellenforradalmi sikerek okait kutatjuk, minden oldalról azt a kézenfekvő választ kapjuk, hogy X úr vagy Y polgár »elárulta« a népet. Ez a válasz a körülményektől függően vagy igaz, vagy nem, de semmilyen körülmények között nem magyaráz meg semmit, még azt sem mutatja meg, hogyan engedhette a »nép«, hogy így elárulják.”

Engels gondolataiból jónéhány tanulságot levonhatunk a mai időkre is, a mi feladatainkra vonatkozóan. Az első mind-

járt az, hogy az újrakezdettséghez elsősorban a bukás okait kell megvizsgálnunk; a legmélyebb, leglényegesebb okokat pedig *nem a szubjektív tényezőkben* kell keresnünk. Fölöttébb primitív dolog, ha az ún. „létező szocializmus” bukásának okait „Sztálin bűneiben”, „Gorbacsov árulásában” jelölik meg; vagy általánosabban szólva, feltételezik, hogy ha más lett volna a vezető személy vagy csoport jellege és pszichológiája, a történelem más képp alakul. A marxizmustól idegen ez az idealista, szubjektivistá álláspont. Engels világosan rámutat, hogy a bukás alapvető okait a vizsgált társadalom „általános társadalmi helyzetében és életfeltételeiben” kell keresni, kölcsönhatásban persze a szubjektív tényezőkkel.

Nem mindegy azonban – és ez a következő tanulság –, hogy az objektív tényezőket hogyan rangsoroljuk, megragadjuk-e vagy sem valóságos fontossági sorrendjüket. Kétségtelen például, hogy Oroszország, a győztes proletárforradalom hazája, gazdasági és kulturális tekintetben messze mögötte járt a vezető tőkés országoknak, és a nyugati országokban esedékes proletárforradalmak kudarcátán magára maradt, a nemzetközi tőke bekerítette és elszigetelte. Ezekből a negatív feltételekből sokan arra következtetnek, hogy a forradalmat Oroszországban nem lett volna szabad elkezdni és végigvinni, mert a bukás elkerülhetetlen volt. De tegyük fel a kérdést: mi lett volna a teendő? Elhalasztani a forradalmat érettebb időkig? Addig meg pusztuljanak a katonák értelmetlenül a lövészárkokban, és a hatalom hadd legyen Kerenszkijé, Kolcsaké, a fehéreké, az általuk képviselt földesúri-burzoá szövetségé?

Egyáltalán: mikor lehet majd azt mondani, hogy a forradalom feltételei hiánytalanul együtt vannak? Hogy végre megérett az idő a cselekvésre? Majd ha kiépül a korszerű technikai bázis, és magas szinten lesz az általános kultúra?

Két gondolatot szeretnék ezzel kapcsolatban megemlíteni, a tőke fejlődési tendenciáira, illetve a szocialista gazdaság teljesítőképességére vonatkozóan.

1. Ma, a tudományos és technikai forradalom (TTF) korában, transznacionális cégek folytatnak szakadatlan versenyhajszát a világgpiaci részesedésért, folyamatosan leszorítva az önköltséget (a béreket); a tét: talpon maradni vagy elbukni. Ebben a hajszában állandósul a rohamos műszaki fejlődés, amely már ma lehetővé tenné az éhség, a nyomor felszámolását, az emberiség normális ellátását. Mégis, éppen az ellenkezője történik: minél fejlettebb a technika, annál nagyobb a kró-

nikus munkanélküliség, a tömegek kifosztása a centrumországokban és az ún. „harmadik világban”. Tévedés tehát azt hinni, hogy a termelés fejlettebb műszaki feltételei egyúttal, minden további nélkül, a forradalom számára is kedvezőbb feltételeket fognak teremteni. Nem: minél későbbre halasztódik történelmileg a proletárforradalom, annál mélyebben ronsolja a tömegeket növekvő nyomorúságuk és annak minden velejárója, az erőszak, a bűnözés, a drogozás, az erkölcsi züllés; márpedig *ezekre* a tömegekre vár majd a feladat (mások nincsenek), hogy a közösségi társadalmat, a történelem erkölcsileg is legmagasabb rendű társadalmát felépítsék. – Mindezt számba véve, kijelenthetjük, hogy az orosz forradalom olyan pillanatban robbant ki, amikor a termelési és kulturális feltételek ugyan kedvezőtlenek voltak, számos tényező együttállása azonban példátlan erővel mozdította elő *a legfontosabb feltételt, a tömegek érettségét a forradalomra*. Az ilyen pillanatok nagyon ritkák, és ki tudja, mikor lesz a legközelebbi.

2. Beszéljünk most néhány szót a szocialista irányú gazdaság teljesítőképességéről és a szovjet teljesítmények tükrében. Tényleg annyira leszólnivalók ezek a teljesítmények, hogy aki egy jó szót talál szólni róluk, azt kötelező megköpökdni, mint tudatlan és elvakult „sztálinistát”? Sok mindenről szólni lehetne, ami tényszerűen bizonyítja a köztulajdonú tervgazdaság fölényét és tartalékait (hivatkozhatnék pl. az első szovjet öt éves tervek példátlan sikereire), de most csak néhány mozzanatot szeretnék kiemelni egyetlen témából, a szovjet hadigazdaság tárgyköreből.

Gyors fejlődése ellenére, a szovjet ipar még a háború előestéjén is jelentős hátrányban volt a német iparral szemben. Pl. 1940-ben a szovjet villanyenergia-termelés egy főre számolva a német termelés 30,5%-a volt; a nyersvas- és acéltermelés kb. 80%-a, az alumíniumtermelés 20-25%-a a németnek. A német előnyt később tovább növelték a megszállt országok üzemei, főleg Franciaország és Csehszlovákia fejlett gépgyártása és hadiipara. Minőségben is messze elmaradtak a szovjet termékek (ha nem is mindenben).

Ez a helyzet a háború alatt megfordult. Igen rövid idő alatt, szakadatlan ellenséges bombázások közepette, a Szovjetunió a keleti országrészbe telepítette gépgyárainak és országos jelentőségű vállalatainak egyharmadát, 10 millió munkással és alkalmazottal. *Hasonló műveletet nem ismert korábban a történelem*.

A Szovjetunió képes volt a háborús

csapások alatt, hatalmas veszteségei ellenére, rohamtempóban utolérni a fejlett, nagy múltú német gazdaságot. Idézek két példát. A T34-es közepes harckocsi a második világháború legjobb harckocsija volt; gyártása a háború alatt megháromszorozódott, és a háború vége felé már kétszeresen múlta felül a náci produkciót – közben több mint 50%-kal csökkent az önköltsége. A másik példa a vadászgépekről szól. A háború kezdeti szakaszán a legjobb szovjet típusok is elmaradtak konstrukcióban, gyorsaságban és tűzerőben a német típusoktól; számszerűen is messze mögötte volt a szovjet légierő a nácikénak. A háború alatt ez is megfordult: 1942-43-ban Sztálingrádnál már kibontakozott a szovjet légifölény, és '44 április-májusában az új szovjet vadászgépek már jobb repülési és harcászati tulajdonságokkal rendelkeztek, mint a legjobb német Messerschmidt-gépek. Közben csökkent az előállítás munkaigényessége és önköltsége.

Ebben a fordulatban kimutathatóan *döntő szerepe volt a tervgazdaságot folytató Szovjetunió társadalmi-gazdasági rendszerének; a szocialista gazdaság bizonyította be fölényét a kiváló szervezettőségű, nagy hagyományokkal rendelkező német gazdasággal szemben*.

Mindezt – úgy gondolom – nem szabad mellőzni, ha tárgyilagosan akarjuk megítélni az egykori szocialista irányú országok köztulajdonú tervgazdaságának teljesítőképességét; vagy éppenséggel azt a kérdést, hogy nem volt-e korai az 1917-es oroszországi proletárforradalom. A történelem nem így tette fel a kérdést. Nem is kérdezett, hanem parancsolt: most! Most, azonnal, mert holnap már késő lesz!

Az alkalom adva volt, bűn lett volna elszalasztani. Lenin így beszélt erről: „... még ha az imperialisták holnap megdöntենek is a bolsevik hatalmat, akkor sem bánánk meg egyetlen másodpercre sem, hogy a hatalmat kézbevevettük.”

*

Ők kézbevevették, mi kiejtettük a kezünk-ből. Leejtettük a porba, mert nem az őrzésével voltunk elfoglalva, hanem saját múltunk gyalázásával. Más népek, nálunk méltóbbak lépnek a helyünkbe, Kubában, Venezuelában, Bolíviában, és fölemelik a porból a leejtett, megtaposott csillagot.

Ebben a történelmi összefüggésben pedig valóban elmondhatjuk a költővel: sose hull le.

Sose hull le a vörös csillag – a mi csillagunk, a forradalom csillaga.

Dr. Szász Gábor:

A forradalom hatása a műszaki fejlődésre*

A (polgári és szocialista) forradalmak közismert velejárója, hogy kitarja a társadalmi mobilizáció kapuját, és ezzel új társadalmi energiákat szabadít fel a műszaki fejlődés számára is. Kevesebbet szoktunk beszélni arról a veszteségről, amelyet a forradalom azzal okoz, hogy a korábbi uralkodó osztály szolgálatában álló műszaki értelmiség egy része emigrál, és a potenciális ellenfelet gazdagítja tudásával. Ilyesmi előfordult a Nagy Francia Forradalom idején is, hiszen pl. Marc Isambard Brunel (1769-1849) magával vitte az USA-ba, majd Angliába a Monge-féle ábrázoló geometrián alapuló műszaki rajztudást, és saját fejlesztésű automata gépsorain, amelyek műszakilag egyenértékűek voltak a francia Jacquard-féle lyukkártya-vezérlésű szelyemszövőgéppel, évtizedekig kitűnő hajószerevényeket gyártott a brit királyi flotta számára.

Az orosz forradalom elől 1919-ben az USA-ba emigrált Igor Ivanovics Szikorszkij (1889-1972), a világ első négymotoros utasszállítójának, illetve stratégiai bombázójának, az Ilja Muromecnek (1913) a tervezője forradalmasította az amerikai repülőipart, különös tekintettel a helikopterekre.

A műszaki fejlesztés terén a Nagy Októberi Szocialista Forradalom legfontosabb sajátossága mégis az volt, hogy óriási fejlődést tett lehetővé. De nem változtatott azon a sajátosságon, amely már a cári Oroszországra is jellemző volt, nevezetesen a rendkívüli szélsőségeken. A forradalom előtt a csekély arányú oroszországi munkásosztálynak modern pártja volt, miközben bigott vallásosság jellemezte a lakosság többségét. Másik pl.: a fővárosnak négy télen-nyáron játszó operaháza és kitűnő tudományegyeteme volt, miközben kiterjedt volt az írástudatlanság.

Honnan indult, és milyen dinamikájú volt a fejlődés? Mire a polgárháború véget ért, Szovjet-Oroszország már csak a hetedrészét termelte annak, amit a cári ipar mégiscsak előállított. A Föld egyhatod részén a világon előállított javaknak alig fél százalékát gyártották. Akkoriban az USA a világ termelésének 50%-át állította elő, tehát százszor any-

nyit, mint Szovjet-Oroszország. A II. világháború előestéjére a szovjet termelés elérte az USA-énak a 46 %-át. 1920-ban az USA-ban ötször annyi volt az ipari munkás, és ezek a munkások átlag huszonegyszer annyit termeltek, mint az oroszok. Amikor a Szovjetunióban kézi erővel elkészítették az első személyautót, Ford már eladta tizenötmilliomodik autóját, s gyárai már akkor futószalaggal voltak felszerelve. Amikor a volhovi vízierőművet analfabéta kubikusok fölépítették, Amerikában már gépesítették a földmunkát és a vasbeton-építési technikát. Nem csoda, hogy a feszített munkatempó ellenére a GOELRO keretében épített szovjet erőmű 9-szer annyi munkaóra alatt készült el, mint egy hasonló méretű az USA-ban. (Később, a volgográdi vízierőmű kb. 100 db 10,5 m átmérőjű járókereket előre gyártott vasbetonházba helyeztek.) A polgárháború utáni helyzet helyett célszerűbb az 1913-as évet tekinteni vonatkoztatási alapnak, mert csak a NEP végére sikerült átlagosan meghaladni az I. világháború előtti szintet. 1913-ban Oroszország és az USA között 1:9 volt a munka termelékenységének aránya. A két világháború és a polgárháború rettenetes anyagi és embervesztése ellenére a fölzárkózás leglátványosabb eredményéig, az első szputnyik felbocsátásáig, a Szovjetunióban a munka termelékenysége rohamosan emelkedett, mint az USA-ban: a Szovjetunióban tizenegyszeresére, az USA-ban alig háromszorosára. Valamikor a 60-as évek elején a munkatermelékenység aránya a Szovjetunió és az USA között már csak 1:1,6 volt, de ezután ismét csökkent az arány. A Szovjetunióban a gépesítés és a tömeggyártásra való áttérés eredményei akkor jelentkeztek, amikor Nyugaton már kimerülőben voltak a fordizmus lehetőségei. Kihasználták az államgazdaság sajátos előnyeit, pl. az alumíniumkohászatban a nagyobb áramerősség alkalmazásával, vagy a technikai újítások széleskörű elterjesztésével. A II. világháború előtt a termelékenység növekedését főleg a nyugatról importált gépek és gyártási eljárások tették lehetővé. Előnyt jelentett a német szakembereknek (mérnököknek és munkásoknak) az a beállító-

dása, hogy szovjet kollégáikban nem láttak konkurenciát, így számos tapasztalataikat átadták. A Szovjetunió kihasználta a nagy gazdasági válságot is arra, hogy a Nyugaton munka nélkül maradt mérnököket és szakmunkásokat az iparosítás során alkalmazza; ők is sok új ismeretet adtak át szovjet kollégáiknak.

A minőség terén több kiemelkedő eredményt sikerült elérni (nem csupán a híres T-34-es harckocsira, a kitűnő repülőgépekre és a teljesítményelektronika kiváló eszközeire gondolok), de a NOSZF óta eltelt évtizedekben végig nagy problémát okozott a termékek minősége. (Lenin azért tartotta rossznak az orosz munkást, mert hiányzik belőle a belső serénység.) Az első generációs munkások vidéki mentalitása is gondot okozott. A szocialista öngazgatást – honvédelmi megfontolásból is – hamar felváltották a nyugaton bevált bürokratikus igazgatással.

Egy-egy elszigetelt kísérlet akadt azért, mint pl. moszkvai 1. sz. Óragyár módszere, mely szerint a vezetők az öntevékeny dolgozókat támogatták, és nem dirigáltak. Ma már ezt szinte mindenki VOLVO-módszerként ismeri. (Alkalmazása a SAS légitársaságot is világszerte.) Az elidegenedés, amely a minőség egyik gátja, sem a tőkés, sem az állami igazgatási tulajdonformából nem tűnik el, csak mérsékelhető (erre való, pl. a TQM, azaz a teljes körű minőségirányítás). A szocializmus új, közösségi életmódját szolgáló, használati értékekre orientált termelési és szervezési rendszer képes csak minden téren meghaladni a kapitalizmusét. Az utolérés taktikája stratégiaiaként fennmaradva az átmeneti kudarc egyik oka volt. Marx a „Tőké”-ben leírta, hogy a munkás legyen egyéni tulajdonosa, de kollektív birtokosa a termelőeszközöknek. E nélkül nem lehet tartósítani a szocializmust.

* Vázlat a szerző előadásáról, amely a Marx Károly Társaságnak és Május 1. Társaságnak a Nagy Októberi Forradalom évfordulójára rendezett tudományos konferenciáján hangzott el. Szász Gábor mérnök, egyetemi tanár; doktori fokozatát tudomány-, technika- és mérnöktörténetből szerezte.

2008 elején: ingatag helyzetben a világgazdaság

A világ recessziótól, sőt pénzügyi összeomlástól retteg. Mennyire megalapozottak a félelmek? Mik a jelenlegi helyzet sajátosságai?

Nincs elemző közgazdász, aki felelősséggel meg tudná mondani, milyen mély lesz, és meddig tart ez a válság. Annyi azonban elmondható, hogy periodikusan, legalább évtizedenként előfordul recessziós időszak. (Okait megvilágítja a marxi gazdaságtan.) Elég csak 1974-75-ös, vagy 1980-81-es, majd az 1990-92-es világgazdasági válságzakra gondolni. A félperifériákon 1998-ban, a centrumban 2000-2002-ben volt újabb krízis. Nem kell tehát meglepődni, ha most újra felüti fejét a „szörny”, mely mögött felesleges termelőkapacitások, szerkezeti feszültségek rejlenek. Kis túlzással időszzerű recesszióknak is nevezhetnénk a mostanit.

Van azonban különbség a most várható krízis és a megelőző válságok között, s éppen ez okozza a korábbiaknál is nagyobb bizonytalanságot. Amellett, hogy előrehaladt a globalizáció, tovább erősödött a jelentős feszültségeket hordozó pénzpiacok szerepe, és az előző recesszió óta 400-ról 800 milliárd dollárra nőtt az USA éves fizetési mérlegének hiánya – e veszélyes változások mellett a jelenlegi helyzet legjelentősebb következményekkel fenyegető sajátossága az, hogy az Egyesült Államok gazdaságából kimúló lassulás már a visszaesés kezdetén is összefonódik a pénzügyi piacok turbulenciáival, a tőzsdeindexek mélyrepülésével.

Az elmúlt évtizedek legjelentősebb tőzsdei visszaesései, értékpapír-elértékelése, amelyek 1987-ben, majd 1998-ban felidéztek a pénzügyi luftballon puszító következményekkel fenyegető kipukkadásának veszélyét, még időben elszakadtak a gazdasági válságoktól; az ezredfordulóval kezdődött legutóbbi világgazdasági recesszió során pedig a tőzsdeindexek egy év késéssel, 2001-től kezdtek ingadozni és csökkenni. Igazán jelentős zuhanás – három hónap alatt 25%-os visszaesés a New York-i tőzsdén – 2002 közepén következett be, akkor, amikor az észak-amerikai gazdaság már fellendülőben volt. A gazdasági növekedés keltette bizalom és a nagyvonalú (keynesi, azaz állami beavatkozásos!) pénzteremtés, valamint a kamatcsökkentés túllendítette a pénzpiacokat a krízisen.

A mostani történet az ingatlanpiaci fizetőképesség és az ingatlanpiaci másodlagos értékpapírok válságával kezdődött, úgy 2005-től; de csak 2007-ben lett közzismertté, amikor méretei és hatásai már érezhetően megnövekedtek, és az USA-

ban az ingatlanok ára is csökkenni kezdett. (Eddig 1,2 millió ember veszítette el az otthonát!) Az ingatlanpapírok értékvesztése sok értékpapír-forgalmazó bankot és befektetési alapot érintett, Európára is hatással volt.

A bizonytalan helyzetet nem csupán a közgazdászok látták. A befektetők pénzük egy részét materiális javak spekulatív vásárlására fordították. Ezek a vásárlások az elmúlt években – a dollár csereértékének gyengülése mellett – jelentős mértékben meghatározták az arany, az olaj, a különböző nyersanyagok régóta nem látott drámai drágulását. (Természetesen egy idő után ezeknek az ára is elszakadt a „realitástól”, a társadalmi értéktől.) A nyerstermékek áremelkedése maga is hozzájárult a gazdasági növekedés feltételeinek rosszabbodásához.

Nagyjából 2007 közepétől mutatkoztak az amerikai gazdaság lassulásának első jelei, és a lefékeződés 2008 elejére recessziós várakozást idézett elő. A hangulat januárban szinte hisztérikussá vált, mert a pénzpiaci szereplők attól féltek, hogy az ingatlanpiaci válság áterjed más pénzügyi piacokra is (a hitelkártya, a gépkocsi-hitelezés, a bankközi elszámolások területére, vagy akár a tőzsdékre). Közben lassult a gazdaság, romlott a hitelfelvevők fizetőképessége. A fogyasztói és üzleti „bizalom” is zuhant. Ez tipikusan olyan bizonytalan helyzet, amikor a tőzsdét a kínálat jellemzi, az árfolyamok hirtelen zuhanhatnak, mérséklődik a fogyasztói kereslet, a negatív pénzpiaci és realgazdasági folyamatok egymást erősítik.

Hogyan lehet ezen a helyzeten átlendülni? A Nagy Válság óta világos, hogy csakis a kereslet mesterséges jelpumpálásával, a likviditás (pénzkínálat) növelésével, azaz a jó öreg keynesi módszerekkel. Eddig legalább 500 milliárd dollárt jutattak hitel formájában a veszélybe került pénzügyi intézetek megsegítésére az amerikai jegybank (a FED), az Európai Központi Bank és más nemzeti bankok. Külső segítség is gyorsan érkezett: szaúd-arábiai, dél-koreai, és más ázsiai befektetők sorra vásároltak részesedéseket a bajba jutott nagyvonalú nyugati pénzügyi intézetekben. Nincs kétség a tekintetben sem, hogy az amerikai pénzügyi nyomda mostanában szorgalmasan, több műszakban gyártja a bankjegyeket (2001-2002-ben évi közel 10%-kal nőtt a forgalomban lévő pénzmennyiség, az M2). Ide tartozik a FED példátlan kamatcsökkentése, két hét alatt 1,25%-kal. A kamatvágás együttesen szolgálja a likviditás növelését, az adások ter-

heinek csökkentését és a realgazdaság ösztönzését. Meg kell végül említeni a mintegy 150 milliárd dolláros csomagot, amely a kormányzati állami költségvetést érinti. A hírek szerint ez elsősorban a közepes jövedelműek adójának csökkentését, ezzel a fogyasztói kereslet élénkítését szolgálja.

Hangsúlyozni kell, hogy ez a pénzteremtő politika, amely mindenáron fenn akarja tartani az értékpapírok és az áruk iránti keresletet, a „bizalmat” – frontálisan szemben áll a hivatalosan hirdetett és a világgazdaság többi szereplőjére ráerőltetett neoliberais elvekkel, melyek szerint az infláció a fő ellenség, ezért a pénzmennyiség csak egyenletesen, a gazdasági növekedés ütemében nőhet. Ben Bernanke, az amerikai jegybank, a FED elnöke, a minap azt találta nyilatkozni, hogy ha kell, helikopterrel szállnak, és két kézzel szórják a dollárokat. Amit szabad Jupiternek, nem szabad a sok kisökörnek!

Mi várható a jövőben? A legalapvetőbb probléma az, hogy a globális pénzpiacokon megforduló óriási mennyiségű pénz és pénzhelyettesítő (amely névértékben a világ GDP-jének legalább ötszörösét teszi ki, s naponta akár többször befektethető) elszakadt a realgazdaságtól, azaz nincsen mögötte elég kézzelfogható, valószínű érték. De – mint szó volt róla – nemcsak a pénzpiacokon, hanem az ingatlan, a műtárgyak, vagy éppen a nyersanyagok, különösen pedig az arany piacán is hasonló folyamatok játszódtak le az elmúlt időszakban, az egekbe emelve az árakat. A fejlett országokban a tőzsdék indexei a 90-es évek elejétől 2007-ig 10-15-szörösre nőttek, a realgazdasági teljesítmény viszont legfeljebb másfélszeresre.

Ez a nagy pénzügyi lufi most újra eresztetni kezdett. Elindult a versenyfutás a lyukak betömögetésére. Pillanatnyi ismereteink szerint az eddigi és a várható lépések megelőzhetik a luftballon kipukkadását, a nemzetközi pénzügyi rendszer összeomlását. 2008 januárjának végéig ugyanis még közel sem volt akkora zuhanás a pénzpiacok hőmérőin, a tőzsdéken, mint a fentebb említett pénzügyi krízisek idején. A pénzpiacok megmentésére pedig jelentős eszközöket vetettek be. Van esély a konszolidálásra. Nem zárható ki azonban a negatív spirál folytatódása sem. Ha az állami és a piaci segítség ellenére is erősödne a pánik, ha a befektetők, a tulajdonosok nem hinnének abban, hogy a negatív folyamat megállítható, és tömegesen szeretnék kivenni a pénzüket „az örült körforgásból”, akkor összeomolhatnak a pénzpiacok, megrendítve a nemzet-

közi fizetések egész rendszerét. Erre a lehetőségére már másfél évtizede figyelmeztetnek a jelentősebb polgári makro-közgazdászok, köztük a FED leköszönt elnö-

ke, Greenspan; az utóbbi években pedig már az IMF is utalt rá.

Összegezve: nem önmagában a világ-gazdaság ciklikus lassulása az igazán iz-

galmas fejlemény, hanem az, hogy ilyen helyzetben mennyire sikerül stabilizálni a felbolydult pénzügyi piacokat.

Farkas Péter

Népi mozgalmak Latin-Amerikában: út a szocializmus felé

A cím magáért beszélt. A Marx Károly Társaság központi Fórumán *Simor András*, az *Ezredvég* folyóirat főszerkesztője friss latin-amerikai tapasztalatai alapján az út kezdeteiről és nehézségeiről szövegelt, de olyan útról, amely a szocializmus felé vezethet Venezuelában, Bolíviában, Ecuadorban, Nicaraguában, s persze Kubában, talán másutt is. Kuba, Venezuela és Bolívia már közös műholdas televíziós csatornát tart fenn. A Telesur a forradalmi eszméket is terjeszti Latin-Amerika népeinek.

Simor András úti beszámolója segítségével először Bolíviában jártunk, az Andok hegyei között. Szinte láttuk a völgyeken kanyargó keskeny és gödrös utat, a táj zöldes, a hegyek barna színeit, a felbukkanó településeket, a színes ruhákba öltözött, jórészt indián embereket. Az út végén megérkeztünk Vallegrandéba, a Második Che Guevara Világtalálkozóra, abba a körzetbe, ahol Che végleg a forradalom mindig élő mártírja lett. Kilencezren gyűltek össze, Észak-Amerikából, Európából is jöttek. Itt mondta a világtalálkozó záróülésén Evo Morales: „Én guevarista vagyok, a kormányom guevarista”. A külső és belső gyarmatosítás elutasításáról, a szocializmus lehetőségének megteremtéséről beszélt, a „demokratikus és kulturális forradalomról”. Moralest a Mozgalom a Szocializmusért jelöltjeként a lakosság 60-70 százalékát kitevő indián népesség szavazata emelte az ország elnökévé.

A Fórumon megismerkedhettünk Rafael Correa ecuadori elnök nézeteivel is. Ő

egyik nyilatkozatában azt mondta, hogy „a latin-amerikai szocializmus a mi szocializmusunk”. Ezzel arra utalt, hogy a szocializmus szervesen következik a latin-amerikai történelemből és a közelmúlt folyamataiból. Bolívarra, Martíra, Marxra egyidejűleg hivatkozik.

Ami Venezuelát illeti, Chávez népszavazási veresége az alkotmány módosításáról nem okoz jelentős törést a forradalmi folyamatokban. Az orvosi ellátás és az oktatás kubai segítséggel gyorsan fejlődik. A szegények arányát 50%-ról 30%-ra csökkentették. A caracasi szegénynegyedekben – amelybe korábban a hatóságok be sem merték tenni a lábukat – ugyancsak gyökeres változások zajlanak. Itt is, mint országszerte, kiépülőben van a helyi néphatalmi szervezet, amelyben önkéntesek foglalkoznak a régió fejlesztésével.

Még a kevésbé radikális országokban is baloldali kijelentéseket tesznek a politikusok. Lula elnök legutóbbi havannai útja alkalmából, Fidel Castróval beszélgetve, Brazília támogatásáról biztosította a kontinens haladó mozgalmait. Hasonló nyilatkozatok születnek Argentínában is.

A szocialista irányú fejlődés előkészítése Latin-Amerikában más úton halad, mint annak idején Kelet-Európában. A jelenlegi helyzet nem engedi meg a széleskörű társadalmasítást, de ennek feltételeit igyekeznek megteremteni. Eddig többnyire csak a térségben alapvető jelentőségű ásványvagyon van állami kézben. A jelenlegi korszakot inkább a népi demokratikus jelzővel jellemezhetjük. Saját erőikre kell támaszkodniuk. Ezért gazdasági

együttműködésük fokozott jelentőséget nyer. Létrejött például az ALBA tömörülés, ami a Bolíviai Alternatíva Latin-Amerika Számára kifejezés rövidítése. Tagja Bolívia, Kuba, Nicaragua, Venezuela, és számos kezdeményezéséhez csatlakoznak más latin-amerikai ország is.

Kubáról is érdekes híreket hallottunk. Egy kérdésre válaszolva Simor András kijelentette, hogy Fidel Castro és Che Guevara között nézetkülönbség nem volt. A helyzetük volt különböző. Guevara már a hrucsovi korszakban, 1962 és 1965 között, a kapitalizmus Szovjetunióban bekövetkező restaurációjának veszélyére figyelmeztetett, miközben Kuba rákényszerült a szovjet vezetéssel való, sokszor kényszerű együttműködésre.

Kuba túljutott a Szovjetunió összeomlása miatt bekövetkezett súlyos gazdasági helyzeten. Sokat jelent a térségi gazdasági együttműködés – elsősorban Venezuelával. Ugyanakkor vannak még jelentős gondok. Például a kettős pénzügyi rendszer – melyet kényszerhelyzetben vezettek be – ellentmondásokat szül, a társadalmi megosztottság forrásává válik. Komoly nehézségek vannak a városi tömegközlekedésben.

A nehézségekről azonban nyíltan beszélnek, a bizalom a vezetés iránt töretlen. Kuba vezetői, a kubai emberek tisztában vannak azzal, hogy az ország identitása csak akkor biztosítható, ha elutasítják a kapitalista orientáció szírihangjait. A szilárd hatalom záloga a nép és a hadsereg összefonódása is.

F.P.

FILMAJÁNLÓ: A nagy kiárusítás

A napokban mutatták be a filmet. Semmi hírverés. Csoda hogy egyáltalán játsszák. Hiszen ez egy kemény politikai film, erőteljes kapitalizmuskritikával.

Az elmúlt években megismerkedhettünk Michael Moore ragyogó dokumentumfilmjeivel. Legutóbb a *Sicko* című filmjét ajánlottuk olvasóink figyelmébe, amely Kuba és az USA egészségügyi rendszerét hasonlítja össze. Aki még nem látta, talán még megtalálja a mozik műsorán.

„A nagy kiárusítás” még bicskanyitogatóbb film. Megvizsgálja, milyen következményekkel jár „a nagy kiárusítás”, vagyis az, ha magánkézbe adják az alap-

vető közszolgáltatásokat: a víz- és áramellátást, a tömegközlekedést, az egészségügyi ellátást. A rendező Dél-Amerikában, Ázsiában, Afrikában, Európában és az Egyesült Államokban találkozik azokkal az emberekkel, akiknek az életét megkeverte, vagy éppenséggel teljesen tönkretette a közszolgáltatások magánosítása.

Joseph Stiglitz, a világhírű Nobel-díjas közgazdász is megszólal a dokumentumfilmben, és elmagyarázza, honnan származik a magánosítás dogmája, ki profitál belőle, és mit veszít a társadalom, ha vakon követi ezt a modellt. Mint a Világbank korábbi igazgatója, alaposan ismeri

a privatizációs folyamatok mögött működő tőkeérdeket és a nemzetközi pénzügyi intézeteket. Mára – becsüljük érte – áttért a vesztesek oldalára.

„A nagy kiárusítás” című film talán még Moore filmjein is túlszárnyal – ezúttal nem filmművészeti értelemben. Ebben a filmben ugyanis az elkeseredett dél-afrikai emberek szájából kórusban hangzik el, hogy „le a neoliberalizmussal, le a kapitalizmussal”. Az angol vasutas pedig azt kérdezi: „Hol itt a szabadság, hol itt a demokrácia?”

Menjünk el a moziba, és a film végén bátran tartsunk!

FP

Nepál: forradalom a 21. sz.-ban

A Nepáli (Maoista) Kommunista Párt – NKP (M) – nemzetközi titkára, C. P. Gajurel, egy londoni nagygyűlésen részletesen elemezte beszámolójában a jelenlegi nepáli helyzetet. A gyűlést, amelynek résztvevői zsúfolásig megtöltötték a Conway Hallt, a Brit Dél-ázsiai Szolidaritási Fórum szervezte. Az alábbiakban ismertetjük a beszámoló néhány részletét.

Hol tart a forradalom?

Az 1990-es években az imperialista propaganda meghirdette, hogy a marxizmus tanai és a kommunista forradalmak letűntek a 21. századdal, a kapitalizmuson kívül más életképes rendszer nem lehetséges. Mi a 21. sz.-ban próbálunk forradalmat végrehajtani: olyan időkben, amikor nincs szocialista ország, amely – mint egykor a Szovjetunió – támogatást nyújthatna a világ forradalmi mozgalmainak.

1917-ben Oroszországban és az európai kontinens más országaiban erős munkásosztály létezett, és az I. világháború kiélezte a tőke általános válságát. Nepálban nincs erős munkásosztály, és a nemzetközi tőke is szilárdabb, mint volt a szovjet proletárforradalom éveiben. Tisztában vagyunk a nyugati szakszervezeti és munkásmozgalom gyengeségeivel. Azt is tudjuk, milyen hatalmas belső és külső ellenségekkel kell megküzdenünk. A monarchiát már eltöröltük, és a bukott király nem számíthat tömegtámogatásra. De a feudális osztály és pártja, a Nepáli Kongresszus, továbbra is létezik, segítséget kap a hazai és a külföldi reakciótól, és nincs kétségünk afelől, hogy sem az USA, sem szövetségesei nem fognak belenyugodni a forradalom győzelmébe. Elejét akarják venni a forradalom nemzetközi hatásának, amely Indiában máris megmutatkozik. A következő időszak rendkívül nehéznek ígérkezik.

Létszükséglet számunkra a nemzetközi szolidaritás; támogatást kérünk a világ kommunistáitól, a haladó és demokratikus erőktől, az USA terjeszkedését ellenző liberális kormányoktól. Fel kell készítenünk népünket a legrosszabbra, a külföldi intervencióra.

Az eddigi út fontosabb állomásai

Vessünk egy pillantást a jelenlegi helyzetet közvetlenül megelőző forradalmi útszakaszra.

Az utóbbi 10-11 év népi háborújában levertek és visszakényszerítettük laktaniába a monarchia hadseregét, noha lét-

száma hatszor nagyobb, mint a Népi Felszabadító Hadseregé. Felszabadítottuk Nepál területének 80 százalékát, a vidéki körzetek nagy többségét; bevezettük a forradalmi közigazgatást, gondoskodunk a lakosság biztonságáról. De a háború megnyeréséhez nem volt erőnk. Amikor a népi háború a stratégiai offenzíva szakaszába lépett, megkezdődtek a tárgyalások az NKP (M) és más politikai csoportosulások között a rendezés módjáról.

A háború alatt a király egy ideig összefogott a vele szembenálló Hétpárti Szövetséggel (HSZ) az NKP (M) ellen. (A HSZ-nek tagja a Nepáli Kommunista Párt / Egyesült Marxista-Leninisták is, amelyet a több ágra szakadt nepáli kommunista mozgalom fő sodrának tekintenek.) A király azonban, mihelyt ismét fölényben érezte magát, letartóztatta a HSZ vezetőit, megbénította a résztvevő pártok politikai tevékenységét. Nagyobb szíveséget nem is tehetett volna nekünk, lépéseivel maga mozdította elő a HSZ és az NKP (M) megállapodását. A megállapodás kimondja: tömegmozgalmat kell szervezni a monarchia megdöntésére, a köztársasági államforma bevezetésére. A Népi Felszabadító Hadsereg megakadályozta, hogy a királyi fegyveres erők fellépjenek a tömegmozgalom ellen. A mozgalom eredményeképpen Ideiglenes Nemzetgyűlés és kormány alakult, hogy előkészítse a választásokat az Alkotmányozó Gyűlésbe.

Amikor megegyezés született arról, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlésben az NKP (M) is részt vesz 82 képviselővel, az USA minden segély és támogatás megvonásával fenyegette meg Nepált; amikor pedig az NKP (M) belépett az Ideiglenes Kormányba, az USA azzal fenyegetőzött, hogy szövetségeseivel együtt gazdasági szankciókat léptet életbe országunk ellen. Minthogy a választásokat az előjelek szerint az NKP (M) nyerte volna meg, a kitűzött időpontot többször is elhalasztották. A halogatás végül zátonyra futtatta a hétpártiakkal kötött megállapodást, és az NKP (M) kénytelen volt kilépni a kormányból.

Élethalál-harc bontakozik ki a forradalom és ellenségei között, nem lehet megjósolni, mi fog történni a következő hetekben és hónapokban. Örvendetes, hogy vannak kedvező jelek is.

Pozitív változások

Korábban az Interpol nemzetközi körözést adott ki 120 országban az NKP (M) vezetői ellen. Most, mint a nepáli

parlament tagjai, meghívottként utazhatnak Nagy-Britanniába, a dél-ázsiai konfliktusok rendezésével foglalkozó nemzetközi szervezet konferenciájára.

Régebben a nepáli királyi kormányt támogatta az USA, Nagy-Britannia, India és Kína. Most Nagy-Britannia a békefolyamatot pártolja. Az NKP (M) kapcsolatokat létesített Kínával, és a Kínai Népköztársaság nepáli nagykövetsége nyilatkozatot adott ki, amely leszögezi, hogy Kína nem fog túrni semmiféle külső beavatkozást Nepál ügyeibe. A nyilatkozat kiadását megelőzte, hogy a KKP Nemzetközi Osztályának képviselője, Vang professzor, találkozott az NKP (M) vezetőivel, és ellátogatott a Népi Felszabadító Hadsereg táboraiba. A professzor egy interjúban kijelentette, hogy ha az USA és India megkísérli a beavatkozást, Kína egy bizonyos határon túl nem fogja ezt tétlenül nézni. – Az NKP (M) kapcsolatokra törekszik azokkal az országokkal (elsősorban latin-amerikaiakkal), amelyek elutasítják az USA-imperializmust.

Ha az NKP (M) hatalomra jut, meg fogja tiltani, hogy nepáli állampolgárok szolgálatot teljesítsenek a brit hadseregben. Nem fogja megengedni, hogy zsoldosként használják fel őket. Szándékában áll az is, hogy Nepál 11 régióját erős egyesült országgá kovácsolja, ahol a nemzeti kisebbségek teljes szabadságot élveznek.

Nepál a világ legnagyobb vízienergiaforrásaival rendelkezik, és olyan természeti adottságokkal, melyek alapján a turizmus jelentős gazdasági ágga fejleszthető. Az ország egyedülállóan gazdag gyógynövényekben, és elegendő gabonát természet ahhoz, hogy Indiába exportáljon. Bízunk benne, hogy viszonylag rövid idő alatt jólétet teremthetünk az egész társadalom számára.

Nem akarjuk, mert nem is lehet, más országok forradalmi folyamatait utánózni. Van olyan elmélet, amely szerint a fejlett országoknak az orosz, a fejlődőknek a kínai forradalmat kell követniük. Az NKP (M) szerint minden forradalomnak megvannak az egyedi sajátosságai.

Nepálban elterjedt a hinduizmus és a kasztmegosztás. De a forradalomhoz a legkülönbözőbb kasztok csatlakoznak, és a harc folyamán eltűnnek a kaszt-sorompók. Ma már kezd elfogadni a közvélemény a különböző kasztok közötti házasságokat. Fontos mutatója ez annak, hogy milyen haladó történelmi változásokat indít el a forradalom.

Berlini séta

(Hollandiai olvasónk útbeszámolója)

Őszi szünet van, menjünk, s ha igen, hová? Egy nap Nemetszág mindig jól jön, szolid utcákon bóklászni, órák hosszat bibelődni gazdag könyvesboltokban. Van két szabad napunk, megyünk Berlinbe. S ha már lúd, legyen kövér, három koncertjegy a Berlini Filharmonikusok hangversenyére.

Dugó dugó után, hat óra helyett kilencet zötyögtünk az autóban. A koncertjegyeket fél nyolcig lehetett átvenni. Nyolckor parkoltunk le, izzadva lihegtük nevünket a jegypénztárban. Mar nem ülhetünk a helyünkre, mert az zavarta volna az előadást, de a terem legfelső pontján állva meghallgathattuk a koncertet. Előttünk épp egy botokkal is nehezen mozgó hölgyet segítettek föl a lépcsőn, ő is későn érkezett, de a koncertet mégsem akarta elmulasztani. Smetana műve, a "Szülőföldem" szerepelt a műsoron. A mű olyan, amilyen, kisse hosszúra nyúlik és sokat ismétli önmagát, de a zenekar... vagy minek is lehet nevezni ezt a varázslatot? Hogyan lehet szavakkal leírni egy hangzást? A vonósok tuttija: mintha az ember behunyt szemmel mohán lépdelne, s a csendes szél a testét lépésről lépésre emelné... Az oboista szólójában olyan hangszínt kevert, hogy az ember elfelejtette, hogy az "csak egy oboa"... Kisfiam azt mondta: így kell egy zenekarnak szólnia. Mintha egyetlen hangszer lett volna százhusz billentyűvel! És a közönség? Nem volt se kis-, se nagyestélyi, frakk, de még öltöny is alig. Egyszerű, német ízlésű, szolid öltözék és viselkedés. Feltűnt, hogy az emberek a zenéért jöttek, és csak azzal voltak elfoglalva. Semmi nem zavarta meg az előadást, nem volt kuncogás, sziszegés, suttogás. Végül hatalmas taps, vastaps nélkül. Azután csendben távoztunk mindenki.

Huszonhat évvel ezelőtt voltam Kelet-Berlinben kölyökfejjel, férjem szintén fiatalon járt erre. En itt pihentem ki szüleimmel első hollandiai utunk megvázkódásait. Nekünk akkor Kelet-Berlin maga volt a szanatórium a nyüzsgő, pezsgő, kiszámíthatatlan és szédítő Amszterdam után. Egy családnál laktunk, szótárral és kézzel-lábbal beszélgettünk órák hosszat. Emlékszem, ez volt szüleim egyik legkellemesebb nyaralása.

Az Alexander-Platz megszépült azóta, a nagy csupasz teret szépen parkosították. Elindultunk a park felé. S a park szívében még ott van a hatalmas szobor! Egy holland család álldogált előtte. Ez

melyik? – kérdezte a szőke kislány, miközben fölmaszott Marx ölébe, és már a nagyszakállú bácsi nyakából integetett szüleinek.

A parkban volt egy másik különleges dolog is: hatalmas szürke tömbökön szovjet és nemzetközi szocialisták fényképe, köztük Leniné.

Marx, Engels, Lenin egy téren, semmi politikai kommentár, sehol egy graffiti...

Tovább sétáltunk a Brandenburgi kapuig. Nagyban építik a metró. Átsétáltunk a kapun, a Reichstag felé haladtunk, mikor megláttunk egy emlékművet a következő felirattal:

"Nem felejtjük el az ifjúkommunista Herbert Baum által vezetett ellenállási

csoport bátor tetteit és állhatatosságát." (A szerk. megjegyzése: Magyarországon, amely nem bővelkedett ellenállási csoportokban, sorozatosan és következmények nélkül verik le Ságvári emléktábláját – az antifasiszta hőst, akiről egy közelmúltbeli bírósági ítélet kimondta, hogy embert ölt, ellentétben az őt letartóztató, jogállamilag rehabilitált /és mellel, antifasiszta foglyokat megkínzó/ csendőrrrel. Vagy: Derkovits Gyula emléktábláját eltávolították a házról, ahol lakott, majd újat állítottak a helyébe, amely azonban már nem említi, hogy itt, a festő lakásán tartották egy időben a fasizmus ellen harcoló KMP vezetőségének üléseit.)

Innen csak egy karnyújtásra található a szovjet hősök emlékműve: hatalmas oszlopok, televésve fiatal elesett katonák neveivel. Az emlékműhöz kiállítás is tartozik, fényképekkel, dokumentumokkal és magyarázó szövegekkel, melyekben többek közt megemlítik, hogy 25 millió szovjet és több mint 6 millió német vesztette életét a második világháborúban. Érdekes volt még a térkép, melyen föltüntetik Berlinben azokat a helyeket, ahol második világháborús emlékművek találhatóak.

Másnap a zsidó történelmi múzeum szerepelt a programon. Daniel Liebkind éles kontrapunktikája követhető volt az épület szinte minden pontján. Az épület külseje hatalmas, szürke, ablaktalan tömb, mely a koncentrációs táborok nyomasztó hangulatát idézi. A fény keskeny, ferde réseken hatol az épületbe, belülről pedig ezeket a fényforrásokat mindenütt szögesdrót "díszíti". Az épület belseje magas, tágas, és az az érzése az embernek, hogy itt az égvilágon minden elfér. Feltűnt, milyen tisztességgel emlékeznek meg Moses Mendelssohnról. Marxnak egy hatalmas vitrin jutott. "A munkások atyjának" nevezik, s úgy mutatják be, mint az első olyan zsidó gondolkodót, aki nem vallotta magát zsidónak, és az úgynevezett zsidókérdést társadalmi szinten képzelte megoldani.

A holokauszt-torony szintén Liebkind alkotása, egy háromszög alakú, betonfalú torony, a fény itt is gyéren szívárogoz be. A tornyot soha nem fűtik vagy hűtik, mindig a kinti hőmérséklet érzékelhető. A háromszög alapforma, a betonfalak magassága, a félhomály és a hideg dermesztő reménytelenséggel töltött el bennünket.

A várostól a Checkpoint Charly-val búcsúztunk. Kész cirkusz. A keleti oldalon orosz, a nyugatin amerikai katona kb. kétméteres színes plakátja lóg a levegőben. A fehér bódé előtt turisták fényképezkedhetnek amerikai katonákkal, stb. stb. Az ajándékboltok teli voltak játék Trabantokkal, a berlini fal 4-5 euróért árult törmelékeivel, melyek eredetiséget bizonyító papírja nagyobb és súlyosabb, mint a törmelékdarab maga. Csak az vigasztalt, hogy itt legalább nem

állítják bíróság elé azt, aki vörös csillagot tűz ki.

A Falból meghagytak egy jó darabot, jelenleg a második-világháborús fasiszta terrort bemutató fénykékiállításnak ad helyet. Európa összes országaiból közölnék plakátnagyságú fényképdokumentumokat. Kisfiam nézte, nézte a fényképeket, s bár sokat beszélgettünk már a második világháborúról, csodálkozva bámult a tömegsírba lőtt, lámpaszlopokra akasztott zsidók fényképeire; látszott rajta, bármennyire erőlteti is a fejét, nem le-

li a logikát. Végül hozzám fordult: mama, de hát miért?

Már otthon voltunk, amikor éjjel 2-kor, macijával a hóna alatt odaállt az ágyam mellé, és halkan sirdogált. "Mama, annyira félek, hogy azok a fényképek... hogy minden megegyeszen meg fog történni!"

Mint jó anyához illik, becsületszóra megígértem neki, hogy ez soha, de soha többé nem fog megismétlődni!

Fuchs Katalin

NAGYÍTÓ

Az MSZOSZ elutasítja az egészségbiztosítási törvénytervezetet, de nem megy a jobboldallal

Pataky Péter, az MSZOSZ elnöke bejelentette, hogy a szakszervezeti szövetség nem vesz részt a december 17-ére meghirdetett országos sztrájkban, mert felelőtlenségnek tartja a kormánybuktató „dzsemborit”. (A népszavazásra sem szabad elmenni! A szerk.) Elvárják azonban, hogy Gyurcsány Ferenc találkozzon azokkal a szakszervezetekkel, amelyekkel a választási kampány idején együttműködési nyilatkozatot írt alá, és tisztázza a helyzetet. Az aláíró szakszervezetek ugyanis úgy látják, hogy a megállapodást a szocialisták gyakorlatilag felmondták. Pataky közölte: új alapokra kívánják helyezni viszonyukat az MSZP-vel.

Népszabadság, 2007. december 8.

Debreczeni József : Hunnia piszkos ólja

Elbukott a parlamentben a képviselők javadalmazását rendezni kívánó törvényjavaslat. Biztosra vehető, hogy elbukik a pártfinanszírozásra vonatkozó is.

Ady Endre *Véres panorámák tavaszán* című verse jut eszembe: „Nem tisztul Hunnia piszkos ólja”. A költő egy korábbi cikkében („Menjünk vissza Ázsiába”) olyan helynek nevezi a magyar országgyűlést, „hová bekerülni lassan erkölcsi halál lesz”. „Hogy Ady miért írt ilyeneket annak idején, ma már érdektelen. Hogy nekem miért jutott eszembe, azt viszont készséggel elmondom. Akinek csak a leghalványabb fogalma is van a magyar pártpolitika működéséről, az tudja: e működés finanszírozása egyre nagyobb mértékben (ma már nyolcvan-kilencven százalékban) törvénytelen. Nem arról van szó, hogy előfordulnak törvénytelenések (azok mindenütt előfordulnak), hanem hogy régóta ez a fő szabály.” A pártok jó részt (persze földérintetlen és megtorlat-

lan) bűncselekmények útján szerzett pénzekből működnek.

Népszabadság, 2007. december 9.

Baker, Dean: A Mikulás a Wall Street-re jön

A Wall Street-en 2007-ben nem mentek jól a dolgok. A Citigroup, a Merrill Lynch és a Morgan Stanley pénzügyi cégek arra kényszerültek, hogy dollármilliárdos veszteségeket írjanak le. A rossz hírek a részvényárakban is megmutatkoztak. A Morgan Stanley részvényeinek értéke az egész évre számítva közel 20%-kal, a Lehman Brothersé valamivel több mint 20%-kal, a Citigroupé közel 50%-kal csökkent.

Ilyen év után azt lehetne várni, hogy a Wall Street-i banda legnagyobb része karácsony reggelére ébredve csak széndarabokat talál a zoknijában. (Az amerikai Mikulás karácsonyra virradó éjszaka a jó gyerekek zoknijába teszi az ajándékokat. A szerk.) De a modern gazdaság nem így működik. Az Associated Press szerint, a Wall Streeten a vezetői prémiumok derekasan, 14%-kal meg fogják haladni az előző éveket. Olyan évben, amikor a családok tízmilliói azért küzdenek, hogy kifizethessék a fűtésszámlájukat, és az ingatlanszámlájukat, hogy a házaikba kapaszkodnak, úgy tűnik, a Wall Street-i vezetők számára azért van még hely a Mikulás szívében.

Nemcsak a Mikulás nagylelkű a Wall Street-i legényekkel. Mi, adófizetők is megtettük a magunkét, hogy ők boldogan ünnepelhessenek. Mintegy ajándékképpen speciális adókedvezményt adtunk az árfolyam-fedezeti és részvényalapok menedzsereinek, amely lehetővé teszi, hogy sokkal kisebb adót fizessenek, mint a dolgozók, például a tűzoltók, vagy az iskolai tanítók. Az alapmenedzserek adókedvezményre lehetőséget teszi, hogy az ország leggazdagabb embereinek egy része csupán 15%-os jövedelemadót fizessen a 35%-

os adó helyett, amelyet minden közönséges dolgozó megfizet.

2007. december 24.

<http://www.truthout.org/docs>

Venezuela és Kuba gazdasági egyezséget kötött

A két állam vezetői tizennégy megállapodást írtak alá, többek közt a szigetország egyik olajfinomítójának bővítéséről. Az egyezmények értelmében Venezuela segítséget nyújt Kubának ahhoz, hogy napi 65 ezer hordóról 100-150 ezer hordóra növelhesse cienfuegos olajfinomítójának kapacitását. A finomítót – amely még szovjet segítséggel épült a nyolcvanas évek végén – a kilencvenes évek közepén Kuba gazdasági nehézségei miatt leállították, majd két évvel ezelőtt újraindították, mint a Venezuela, Kuba, Bolívia és Nicaragua részvételével létrehozott ALBA (Alternativa Bolivariana para las Américas) tömörülés legfontosabb energetikai programját. Venezuela eddig napi 92 ezer hordónyi nyersolajat szállított Kubának kedvezményes áron, amiért Havana orvosi és egyéb szolgáltatásokkal fizet.

NOL, 2007. december 23.

Humán fejlettségi mutatók Kubában

Az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) kubai képviselője, Susan McDade, nemzetközi sajtóértekezleten jelentette ki a múlt év december 5-én, hogy a szigetország magas szintet ért el a születéskor várható élettartamot, az írni-olvasni tudás országos rátáját, az általános és középiskolai tanulók arányát és egyéb humán fejlettségi mutatókat illetően.

Megjegyzések a terror elleni globális háborúról

Lelepleződött, hogy Mr. Bush felhatalmazta az Országos Biztonsági Ügynökséget (National Security Agency – NSA)

az amerikaiak nemzetközi telefonhívásainak és e-mail-üzeneteinek bírói végzés nélküli lehallgatására. A Kongresszus ezt most meg akarja tiltani, Mr. Bush azonban követeli, hogy felhatalmazása érvényben maradjon. Ráadásul amnesztiát akar adni azoknak a távközlési társaságoknak, amelyek öt éven át bírói végzés nélkül kiadták az amerikaiak magánadatait a kormányoknak.

Az is lelepleződött a közelmúltban, hogy a CIA megsemmisítette két al-Kaida fogoly kihallgatásának videofelvételeit, nyilvánvalóan azért, hogy megvédje a kihallgatásokat vagy főnökeiket a törvénytelen módszerek következményeitől. Utalunk a Guantánamo-i letartóztatottak ügyeire is, akiknek esetében a törvény megengedte Mr. Bushnak, hogy a Genfi Konvenciók semmibe vételével „legalizálja” a titkos, törvénytelen kihallgatásokat.

Az amerikaiakat elképesztette az a közelmúltban nyilvánosságra került hírszerzési értékelés, amely szerint Irán 2003-ban leállította titkos nukleáris fegyverkezési programját. A meglepő tény felvetette a kérdést: ismerte-e Mr. Bush ezt az értékelést, amikor kijelentette, hogy harmadik világháború fenyeget, ha megengedik Iránnak nukleáris fegyverek birtoklását. Mindez emlékeztet arra az időre, amikor Mr. Bush félrevezette a nemzetet az iraki fegyverkezési programokkal kapcsolatban.

Az amerikaiaknak joguk van megtudni, milyen információi voltak Mr. Bushnak Irakról és Iránról. Elegük van a mentességgyártásból és a homályból.

The New York Times, 2007. december 14. Szerkesztőségi cikk.

Aktivisták a bíróság előtt

Olaszországban most állítják bíróság elé a 2001-es genovai G8 értekezlet elleni tüntetés szervezőinek 13 fős csoportját. Börtönbüntetés fenyegeti őket. A Szociális Világforum 2008. január 26-i globális akciónapjának résztvevői, a világ minden tájáról érkező szolidaritási nyilatkozatokhoz csatlakozva, tiltakoztak a bírósági eljárás ellen. A nyilatkozat leszögezi, hogy az Amnesty International szerint (amely éppenséggel éppen nem vádolható baloldalisággal – a szerk.) az, ami akkor Genovában történt, „az emberi jogok legsúlyosabb megsértése Nyugat Európában a II. világháború óta”. A rendőrség provokációja során meghalt az utcai harcokban Carlo Guliani diák, akire a szociális és baloldali mozgalmak azóta is mint mártírra emlékeznek. (A róla szóló videó megtekinthető

www.dailymotion.com/video/xokfv_carlo_guliani_news címen.

ESZF internetes hálózata

A Magyar Szociális Fórum akciói

A Magyar Szociális Fórumban részt vevő baloldali szervezetek globális akciónapon demonstráltak január 25-én a Batthyány téren a villamosenergia-piac liberalizálása ellen, a már előkészített, de elszabotált európai energetikai fogyasztóvédelmi charta elfogadása érdekében. Petíciót adtak át az Elektromos Műveknek. Felszólították az Európai Parlament magyar képviselőit, hogy kezdeményezzék a Charta elfogadását.

Február 2-án, a burzsoázia Operabájlával egyidejűleg, az ATTAC Magyarország más civilszervezetekkel együtt látványos rongyosbált tartott az Operával

szemben, kifizetve az aranyimádó, sznob gazdagokat. A hajléktalonszolgálat paprikáskrumplival és zsíroskenyérrel vendégtelt meg. A zenét a Kaukázus Együttes szolgáltatta. Benyik Mátyás, az ATTAC Magyarország elnöke a sajtónak azt nyilatkozta, hogy nem az egyes gazdag bálozók, hanem az ellen a rendszer ellen demonstrálnak, amely a profit uralma alatt áll, és ilyen hatalmas társadalmi különbségeket szül.

Az utcabál idején kétszer lejátszották az Internacionálét, Che Guevara dalát és más mozgalmi dalokat. Az Internacionálé felhangzásakor az Operaház előtt gyülekező újjazdagok és kiszolgálóik szinte megmerevedtek. A demonstráció négy órája alatt végig vörös zászló lengett.

MSZF honlap, ATTAC-M honlap, napi sajtó

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

December 21-én, pénteken 16 órakor évbúcsúztatót és előtte műhelyvitát rendeztünk az átmeneti társadalom jellemzőiről a Zsigmond téren. Előadó **Rozsnyai Ervin** volt, aki egyben bemutatta a témába vágó új könyvét, melynek címe: **Miért kell névén nevezni? (Gondolatok a bukás elméleti tanulságairól)**. A könyv lényege, hogy a „létezett” szocializmus valójában – a szükségszerű gazdasági munkamegosztás és hierarchia folytán – átmeneti társadalom volt. A könyv szerkesztőségünk címén megrendelhető. Kérjük, hogy a magánkiadásban megjelent könyv szerzőjét belátásuk szerint támogassák. A könyv egyes fejezeteit az Ezredvég 2007. novemberi száma közölte.

2008. január 18-án, központi Fórumunkon **Simor András**, az Ezredvég főszerkesztője tartott előadást **Népi mozgalmak Latin-Amerikában: út a szocializmus felé** címmel. Az előadásról összefoglalót közlünk jelen lapszámunkban.

A Marx Károly Társaság vezetősége 2008. február 9-én, szombaton, lapzártá után tartott ülést. A napirenden a március 22-ére tervezett éves közgyűlés előkészítése szerepelt.

Február 15-én, pénteken, 16 órakor, központi Fórumunkon pódiumbeszélgetést tartunk a **belpolitikai helyzetről, különös tekintettel a népszavazásra**. A beszélgetés résztvevői: **Artnér Annamária, Tamás Gáspár Miklós és Wirth Ádám**.

Március 21-én, pénteken, a Fórum szokásos napján, de várhatóan már 15 órától műhelytanácskozást tervezünk (bár lapzártáig még nem sikerült végleg rögzíteni az előadókkal az időpontokat). A tanácskozáson **Tóth Zsolt „Új munkásosztály” című** írását fogjuk megvitatni; korreferátumot tart **Wirth Ádám**, Társaságunk alelnöke. Tóth Zsolt írásának rövidített változatát jelen lapszámunkban találják az érdeklődők. Ha a műhelytanácskozás elmarad, a népszavazás utáni helyzetről beszélgetünk.

Március 22-én, szombaton 10 és 14 óra között tartjuk társaságunk rendes éves közgyűlését. A küldöttek és a vezetőség tagjai külön meghívót is kapnak, de minden tagunkat szeretettel várjuk. Kérjük, hogy a területi tagozatok jelezzék, ha korábbi küldötteiket megváltoztatják.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaks lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
1067 Bp. Eötvös u. 2. **Tel:** 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számlasz.: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest